

Biblioteca Oberta

Guia d'audiovisuals

CINE DOCUMENTAL (I): Vida salvatge

Biblioteca Central, c/ Solades, 25

Tel. 964 547 230

www.bibliotecaspublicas.es/vila-real/

biblioteca@ajvila-real.es

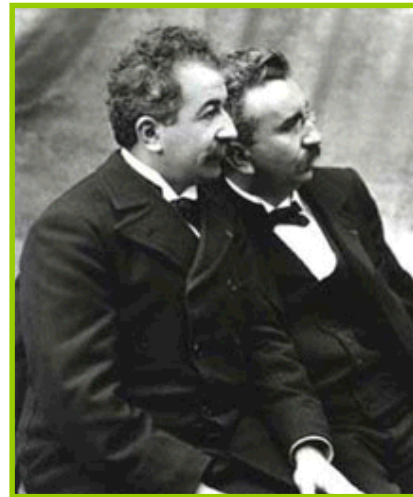
Horari: de 9 h a 19.30 h

Juliol-Agost: 9 h a 14:00

Núm. 23 juny 2010 SMB Vila-real

El cine, des del seu origen, es va plantejar com a objectiu buscar la realitat i filmar-la per a presentar-la a l'espectador. Recordem les primeres filmacions dels Lumière, *La sortie des ouvriers des usines Lumière à Lyon Monplaisir* o *L'arrivée d'un train en gare de La Ciotat*, ambdues de 1895 i amb un propòsit molt clar: captar la immediata, la quotidianitat del dia a dia en unes ràfegues d'escenes familiars. Aquesta serà, en principi, la filosofia dels primers reportatges documentals.

Però primerament, hem d'entendre que el cine documental no és un gènere: conta fets que han succeït o que estan succeint, independentment que amb ells es faci o no una pel·lícula. Els seus personatges existeixen també fora, abans i després del film. És açò, i únicament açò, el que diferencia un film documental d'un film de ficció.

Els germans Lumière van inaugurar, sense pretendre-ho, el gènere documental amb les seues primeres cintes

De tots els subgèneres del cine documental (de contingut social o polític, històric, antropològic o etnogràfic, de viatges...) potser els més coneguts i divulgats siguen els que tracten sobre la vida salvatge dels animals, sobre la naturalesa tal com és (tal com ens la mostren). Mamífers grans i xicotets, insectes de tot el món, aus, peixos o amfibis es converteixen en els objectius de la càmera, ja siga per a mostrar-nos el seu comportament en societat o en solitari; les seues conductes alimentàries,

reproductives o de comunicació; la seua fisiologia o les infinites curiositats de les quals fan gala.

Plans impossibles

El principal en un documental d'aquest tipus és que la càmera passe inadvertida, que el filtre del director/realitzador no arribe a l'espectador. A diferència d'altres tipus de continguts (social, polític...) en els que l'autor deixa clara la seua pròpia lectura, en els documentals sobre vida animal se sol donar el protagonisme absolut a la naturalesa, i els responsables del reportatge *només* intervenen en la selecció d'escenes i muntatge.

L'espectador, per exemple, no sol adonar-se de les

Les dificultats per les quals, de vegades, passen els realitzadors són desapercebudes per l'espectador

dificultats que suposa filmar un blauet capturant un peix o els moments més íntims dels elefants de l'Amboseli. O el delicat del treball de Paul Atkins, filmant de prop el gran tauró blanc.

Afortunadament, la tècnica està seguint un desenvolupament paral·lel al de les inquietuds dels reporters. Per a filmar alguns insectes diminuts és necessari recórrer a la macrofotografia i a objectius amb una distància focal molt reduïda. Quan es tracta de rodar de nit (el vol d'un rata

penada, el comportament nocturn de depredadors...) s'utilitzen càmeres d'infrarojos i intensificadors de llum.

Un altre dels problemes més freqüents que solen trobar-se els càmeres és la velocitat de moviment d'alguns animals. Per aquest motiu, s'utilitzen lents telescòpiques per a filmar el vol dels cignes. Al contrari, quan es vol gravar el procés lent de floració de les campànules, per exemple, es recorre al mètode de filmar fotograma a fotograma.

Perrin en ple rodatge de *Nómadas del viento*

Per a *Nómadas del viento* (2001, la versió estesa de la qual va donar lloc a un doble documental titulat *Las alas de la naturaleza*), Jacques Perrin va entendre que cada espècie requeria una forma de rodatge diferent: el vol circular de les

La crittercam original, de més de tres quilograms de pes, ha donat pas a models microscòpics

cigonyes es va filmar des d'un globus aerostàtic i el dels pelicans des de vaixells; però també es van utilitzar embarcacions Zodiac, fragates, portaavions de l'Armada francesa, centenars d'automòbils, camions i artefactes voladors especialment dissenyats per

a complir aquesta missió.

Una altra forma de treballar, que s'usa cada vegada més, consisteix en instal·lar càmeres diminutes en els animals perquè siguin ells mateixos els que capten de primera mà les imatges. S'aconsegueix amb això una precisió major, accedir a escenes fins ara inassequibles i, per descomptat, interferir el mínim possible en la quotidianitat dels protagonistes. Càmeres com la *crittercam* permeten precisament captar imatges inèdites de les profunditats dels oceans o, per exemple, una bandada de nyus aterrits mentre creuen un riu infestat de cocodrils.

Gràcies a la micro i a la nanotecnologia desenvolupades en les últimes dècades, els científics fins i tot han descobert noves espècies i poden acostar-se millor a aspectes fins ara inimaginables de la vida salvatge: les criatures fugisseres són ara més transparents, es pot microfilmear i analitzar a càmera lenta el vol de diferents insectes i fins i tot analitzar amb nitidesa el sistema de comunicació de les abelles, per posar alguns exemples.

Els documentals ja no busquen sols entretenir i educar, sinó també commoure amb les imatges

La BBC va realitzar una sèrie documental, *Visión salvaje* (Basset, 2004), que es basava, precisament, en mostrar l'èxit obtingut en la investigació zoològica amb

aquestes noves tècniques i amb aplicacions fins ara exclusives del món militar.

Si a tot açò sumem la necessitat de filmar en diferents localitzacions (*Tierra* - Fothergill i Linfield, 2007- per exemple, es va rodar al llarg de 26 països) i la complexitat lògica d'un muntatge d'aquestes característiques (tres anys de filmació i sis mesos de muntatge per a *Microcosmos* – Nuridsany i Pérennou, 1996- per dir un cas), és fàcil imaginar els pressupostos desorbitats que requereixen aquestes produccions.

De l'individu a l'espècie

Ja hem dit que els documentals poden adoptar criteris molt diferents a l'hora d'abordar el seu guió. D'una manera

Luc Jacques entre els seus pingüins

simplista, podem distingir aquells que se centren en una única espècie animal (fins i tot a vegades en un sol individu d'aquesta espècie), d'aquells que inclouen diverses espècies amb elements comuns, bé siga

perquè comparteixen hàbitat, característiques fisiològiques semblants, o per il·lustrar amb diferents casos una mateixa realitat natural: l'alimentació, tècniques de defensa/atac, reproducció, etc.

D'entre els primers destaquem *El viaje del emperador* (Jacquet, 2005), la història d'una família de pingüins emperador. Després de desenes de quilòmetres i després de pondre un únic ou, la mare torna a la mar a menjar mentre que el pare es queda a l'espera per a covar l'ou. Els pares romanen 4 mesos covant l'ou i sense alimentar-se. Quan els xicotets naixen, les mares tan sols tenen 48 hores per a tornar o els bebés pingüí moriran. Tant uns com altres estaran subjectes a condicions extremes de supervivència amb temperatures de més de 40 graus sota zero, tot això a fi de prolongar l'espècie. Narrada en primera persona, aquesta premiadíssima cinta (Oscar i National Board of Review al millor documental, entre altres) és un exemple clar de l'interés que desperta en el públic un nou tipus de documental, de grans propòsits i fotografia espectacular.

Totum revolutum

Però són més habituals les cintes en les quals apareixen diverses espècies animals. Com ja s'ha comentat, per a això se sol prendre, com a punt de partida, un o més elements que puguen compartir espècies diferents: l'hàbitat, els costums, aspectes fisiològics, etc.

El més comú és centrar el documental en un hàbitat natural determinat i mostrar les relacions que tenen els animals entre ells i com el mateix territori marca les pautes dels seus comportaments. Són arxiconegudes les escenes de caça en la sabana africana, els documentals marins que ens acosten a la vida en les profunditats dels oceans, i més

recentment, i en aprofitar les noves tècniques de microfilmació, el món dels insectes o fins i tot dels bacteris i microorganismes que conviuen amb nosaltres.

En aquest sentit, *Microcosmos* va suposar una autèntica revelació. Un recorregut per la vida dels insectes d'una praderia de vegades estrany, de vegades tendre, però sempre magnífic. El documental no es proposa, com la majoria de documentals d'aquest tipus, un fi educatiu, sinó més aviat és un exercici audiovisual polit sobre un univers que ens rodeja sense a penes deixar empremta. Invertebrats de qualsevol tipus es mostren *nus*, sense més comentari que el que puga suggerir-nos una música equilibrada i sempre ben triada.

En *Microcosmos*, Nuridsany i Pérennou ens mostren els invertebrats com mai abans s'havia aconseguit

Però la última tendència busca superar l'emoció del públic davant la bellesa de les imatges i la pròpia reacció davant els insòlits fets que puguen filmar-se del món natural. Recentment, el que intenten les cintes més premiades i reconegudes és sorprendre l'espectador buscant punts de vista gens convencionals des dels quals enfocar la naturalesa. El guió, aquesta vegada sí, serà el condicionant que organitze i done sentit a les imatges. Hi haurà un concepte, un fil conductor previ a la presa de les imatges, que invertirà el principi lògic de filmar la naturalesa i explicar-la arran del

que filma: ara es tractarà de reflexionar sobre una idea i intentar il·lustrar-la amb la càmera.

Fruit d'aquestes inquietuds seran pel·lícules tan noves com *Génesis* (Nuridsany i Pérennou, 2004), on un

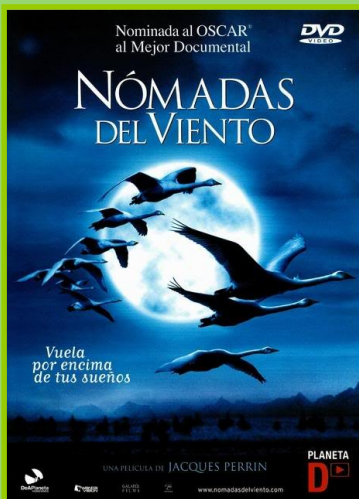

En *Génesis*, un griot africà explica l'aparició i el desenvolupament de la vida en la Terra

contacontes africà utilitza el llenguatge evocador del mite i la faula per a relatar el naixement de l'univers i les estrelles, els començaments ardents del nostre planeta i l'aparició de la vida a la Terra. Els responsables del film s'afanyen a

assenyalar que no entenen *Génesis* com un documental sobre naturalesa, sinó més aviat com un “conte natural i musical”. Una manera diferent d'entendre i renovar el gènere sempre atractiu del documental.

A continuació oferim una llista de les pel·lícules que tenim a la Biblioteca i que giren al voltant d'aquesta guia. Entre claudàtors facilitem la signatura amb la qual es poden localitzar en les nostres prestatgeries.

Nómadas del viento (Perrin, 2001)

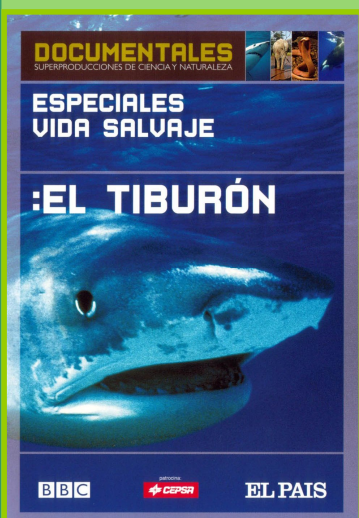
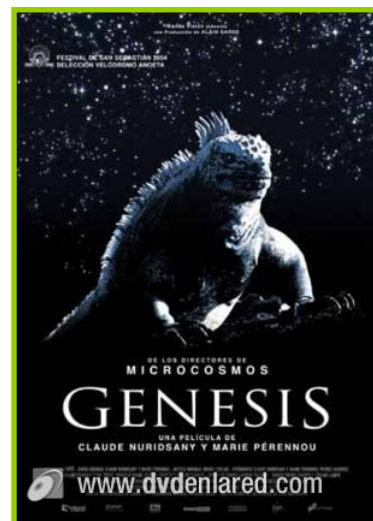
La història de les aus migratòries és la història d'una promesa... la promesa del retorn. Si fan travessies, sovint de milers de quilòmetres i plenes de perills, si arriben a les cimes més altes, els enormes oceans, els inhòspits deserts, si s'enfronten a la intempèrie, és per a respondre a una necessitat: sobreviure.

[DVD 523]

Génesis (Nuridsany i Pérennou, 2004)

Un griot africà utilitza el llenguatge evocador del mite i la faula per a relatar el naixement de l'univers i les estrelles, els començaments ardents del nostre planeta i l'aparició de la vida en la Terra. Ens parla del temps, la matèria, el naixement, l'amor i la mort. Els animals són els protagonistes d'aquest *Génesis* extravagant, modern i intemporal.

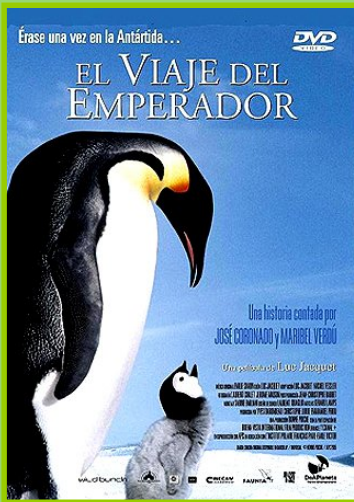
[DVD 561]

El tiburón (Brownlow, 2004)

Gràcies al *Robo-shark*, un tauró animat creat amb la tecnologia més avançada, descobrim què ocorre quan s'és el depredador més conegut i feroç de l'oceà. Podrem entrar en les ments dels taurons més perillosos i visualitzar per mitjà de gràfics què passa pels seus cervells en diferents situacions. Les respostes són esglaiadores.

[597.3 ESP]

El viaje del emperador (Jacquet, 2005)

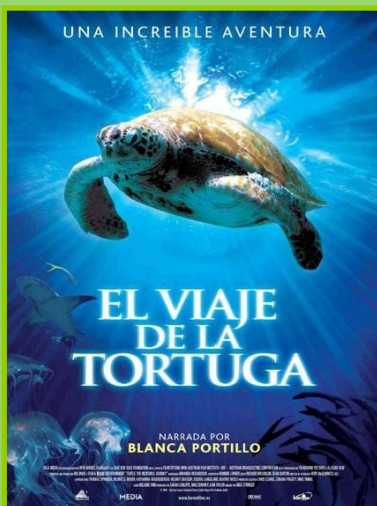
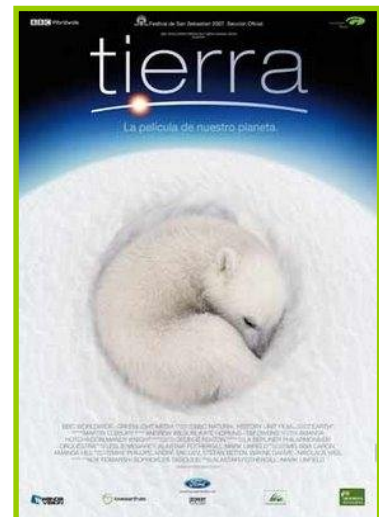
En l'aigua, el pingüí emperador és com un dofí: elegant, potent i ràpid. En terra és tot al contrari: desmanyotat i desprotegit. Llavors, per què abandona el seu medi natural per a caminar centenars de quilòmetres i enmig de condicions adverses fins al racó més recòndit de l'Antàrtida? Només té un motiu i és essencial: la supervivència de la seua espècie.

[598.231 VIA]

Tierra (Fothergill i Linfield, 2007)

Utilitzant el Sol com a guia, partim cap a un apassionant viatge amb escala a l'Àrtic, on una família d'òssos polars es desperta sota les primeres llums de la primavera per a cercar menjar, abans del desgel. A mig món de distància, una elefanta i la seua cria han de compartir l'escassa aigua disponible amb una bandada de lleons orgullosa... *Tierra* és un cant a la bellesa del nostre planeta i un recordatori de la seua delicadesa.

[DVD 796]

El viaje de la tortuga (Stringer, 2009)

Una xicoteta tortuga marina segueix el camí dels seus avantpassats, en un dels viatges més extraordinaris del món natural. Nascuda en una platja de Florida, travessarà el corrent del Golf fins arribar al nord gelat, nadarà per l'Atlàntic Nord i arribarà a l'Àfrica per a tornar de nou a la platja que la va veure nàixer. Però són moltes les probabilitats que té en contra, ja que només una de cada mil tortugues sobreviuen a aquest viatge. [598.13 VIA]

ALTRES TÍTOLS

<i>Alas de la naturaleza</i> (Perrin, 2002)	598.2 ALA
<i>Maravillas de la naturaleza</i> (Crawford, 2003)	502 MAR
<i>Visión salvaje</i> (Basset, 2004)	502 VIS
<i>Animales en el campo de batalla</i> (Bewik, 2004)	599.742 ANI
<i>Especiales vida salvaje</i> (Brownlow, 2004)	597.3 ESP
<i>Animales al límite : temperaturas extremas</i>	591.52 ANI
<i>Planeta blanco</i> (Plantanida i Ragobert, 2006)	502 PLA

Traducció i correcció: Promoció Lingüística

Aquest document està sota llicència de Creative Commons